

Sidas Östersjöenhet 2010

EU:s Östersjöstrategi riktmärke för verksamheten

Sidas Östersjöenhet har sedan bildandet 2005 verkat för att inspirera och stödja samarbete över Östersjön, framför allt med de baltiska länderna, Polen och Ryssland. Sedan EU:s strategi för Östersjöregionen, EUSBSR, antogs i slutet av 2009, har arbetet med att underlätta genomförandet av den blivit en viktig del av verksamheten. Många av strategins flaggskeppsprojekt har fått initialt stöd av Östersjöenheten som också har gått in som aktiv och fullvärdig deltagare i några strategiska EU-projekt.

Östersjöenheten finns i Visby och har 16 anställda. Läs mer om hur vi arbetar.

Stödet från Östersjöenheten ger svenska aktörer möjlighet att börja samarbeta med en eller flera aktörer i de baltiska länderna, Polen och Ryssland. De projekt enheten stöder ska bygga på ömsesidig nytta för inblandade parter, så kallad aktörssamverkan. Genom samarbetet ska man lösa gemensamma problem eller utveckla nya möjligheter inom något område.

De medel som betalas ut är i allmänhet startbidrag – ”seed money” – för att få igång ett samarbete och de kompletteras ofta med finansiering från den egna organisationen eller från andra källor. 2010 hade nära hälften av de godkända ansökningarna egenfinansiering.

En del av Östersjöenhetens verksamhet inriktas idag på att informera om, och stödja genomförandet av, EU:s strategi för Östersjöregionen, EUS-BSR. Fram till och med 2010 har Östersjöenheten gett finansiellt stöd och rådgivning till 31 av totalt 80 så kallade flaggskeppsprojekt för strategin och EU-kommissionen har i en rapport framhållit Östersjöenheten som en av de viktigare aktörerna för att underlätta att stödja genomförandet av strategin.

Ett flaggskepp för EU-strategin

Projektet Marsuno (Maritime Surveillance North) är ett av flaggskeppsprojekten som ska genomföra EU:s strategi för Östersjöregionen. I projektet samarbetar 24 civila och militära myndigheter i tio länder om kontroll av sjöfarten, kampen mot organiserad brottslighet, miljöövervakning, skydd av marina resurser, sjöräddning, kontroll av fiske och hantering av kemiska utsläpp och oljeutsläpp. Under 2010 och 2011 ska myndigheterna utbyta erfarenheter om informations- och övervakningssystem och ta fram goda exempel på samarbete för att till exempel bekämpa oljeutsläpp eller rädda människor i sjönöd. Marsuno-

projektet fick 300 000 kronor från Sidas Östersjöenhet för att arbeta fram en projektansökan till EU. Nu är projektets budget på 30 miljoner kronor och det leds från Karlskrona av svenska Kustbevakningen.

Marsuno kommer att öka kunskaperna om våra grannländers informationssystem, säger Heli Haapasaari som arbetar med övervakning av Finlands del av Östersjön via satellit och flyg.

Östersjöenhetens arbete med projektansökningar

Östersjöenhetens arbete med att utveckla aktörssamverkan i Östersjöregionen karaktäriseras av att enheten ger bidrag av katalytisk karaktär till många små projekt där samarbetet har potential att utvecklas och stå på egna ben efter att projekttiden är slut. Under hela processen driver enhetens handläggare en aktiv dialog med de sökande aktörerna. Förutom att dela ut ekonomiskt stöd, ger de råd och hjälper projekten att hitta lämpliga partner i samarbetsländerna. De coachar aktörerna för att projekten bland annat ska få lång livslängd, kvalificera sig för fortsatt finansiering och ligga i linje med prioriterade områden i EUSBSR.

Redan innan aktörerna skickar in ansökningar till Östersjöenheten förs en nära dialog med enhetens handläggare för att designa projekten optimalt. Dialogen fortsätter under alla faserna av projektet. Även när det avslutas diskuterar man gemensamt kan arbeta vidare.

1. Aktörerna

Utbetalade medel i tusen kronor från Östersjöenheten till olika typer av aktörer.

Aktörer	2008	2009	2010
Enskilda organisationer	11 243	9 080	10 846
Kommuner/Regioner	5 709	5 697	4 799
Statliga myndigheter	7 535	9 199	8 750
Privata företag	295	266	0
Totalt	24 782	24 242	24 396

Kommentar: Tabellen visar att stödet till enskilda organisationer är högt (38 procent), vilket särskilt gäller för hälsoområdet. Under rubriken statliga myndigheter återfinns universitet och högskolor, som framför allt är aktiva på miljöområdet. Fördelningen mellan de olika typerna av aktörer är stabil men Östersjöenhetens strävan är att öka andelen för Kommuner/Regioner. Aktörerna kommer från nästan hela Sverige med en övervikt för södra och östra Sverige.

Aktörernas samarbetspartner

Östersjöenheten arbetar med att engagera så många som möjligt av Östersjöländerna i projekten så att det inte bara skapas projektsamarbeten mellan Sverige och Lettland, Sverige och Estland etc. I en tredjedel av de projekt som Östersjöenheten gav stöd 2010 ingår alla de sex samarbetsländer som enheten arbetar med. Men det finns även projekt som omfattar Östersjöregionen i bredare bemärkelse: ett sådant är projektet om skogsbränder som knyter samman regionen och ökar förutsättningarna att bekämpa ett gemensamt problem som tenderar att öka på grund av växthuseffekten.

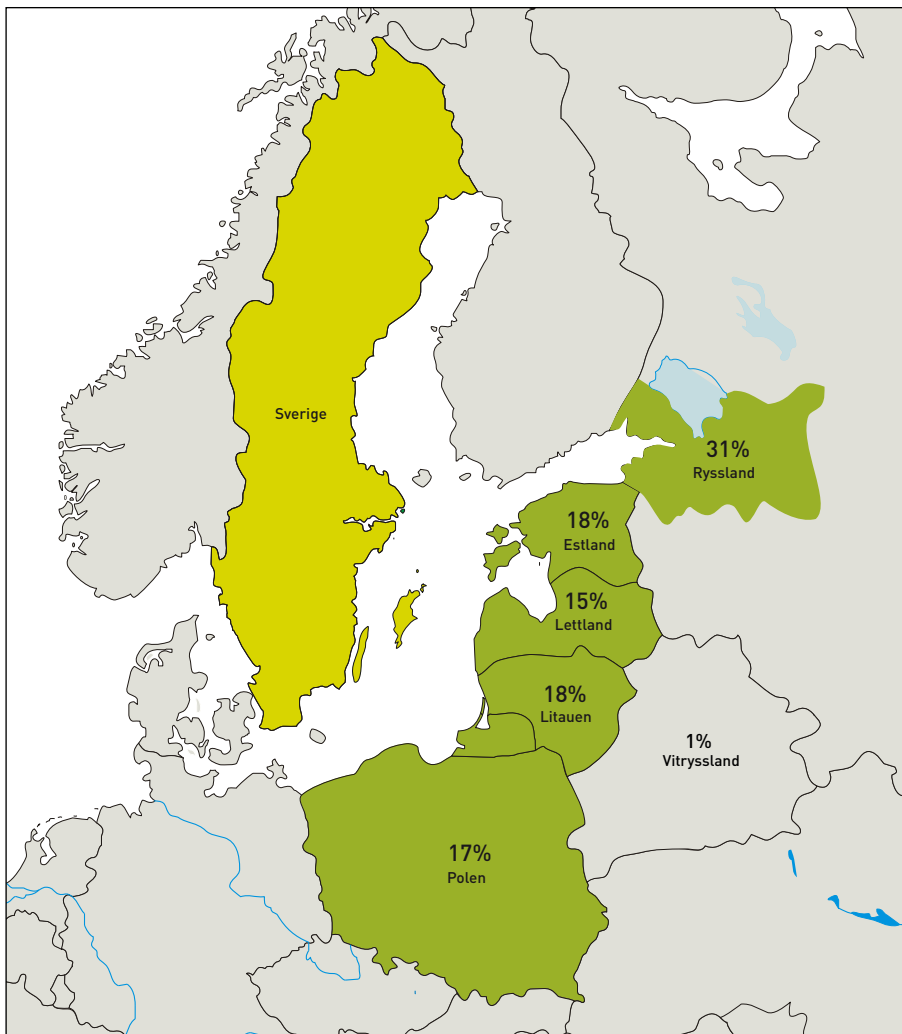
Bränder i skog och torv kan snabbt sprida sig över landgränser. Med ett varmare klimat kommer antalet svåra skogsbränder att öka. För att bättre möta hoten pågår ett samarbete mellan länderna kring Östersjön.

Skogsbränder

Östersjöenheten beviljade 2010 finansierat stöd till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) för uppbyggnaden av en mötesplats för frågor om skogsbränder för alla Östersjöländerna, inklusive Norge och Vitryssland. När Ryssland sommaren 2010 drabbades av dramatiska och svårsläckta skogsbränder blev samverkan mellan länderna mycket aktuell och andra länder (framför allt Polen) kunde snabbt bidra med hjälp tack vare de nya kontakterna som byggts upp. Samarbetet har medfört ny kunskap för alla parter, inklusive Sverige.

Kartan visar i vilka länder de aktörer som Östersjöenheten stöder har sina samarbetspartner (projekt som beviljades 2010). Rysland (S:t Petersburg samt Leningrads och Pskovs län) är ett viktigt samarbetsland främst inom miljö- och hälsoområdet. I förhållande till sin stora befolkning och landets betydelse för Östersjöregionen, är Polens deltagande lågt. Även aktörer i Finland och andra Östersjöländer deltar i vissa projekt.

2. Ansökningarna om projektbidrag

Östersjöenheten startade sin verksamhet 2005 och har sedan dess beviljat drygt 500 ansökningar. Under 2010 inkom 117 ansökningar varav 113 fick stöd. Orsaken till att så få ansökningar avslås är de omfattande diskussionerna mellan enhetens handläggare och den sökande aktören innan ansökningen lämnas in; idéer som inte kan få stöd blir sällan ansökningar.

Ansökningarna under 2010 kom från 69 olika aktörer varav 23 var nya för enheten, 34 av dem hade tidigare projekterfarenhet och 12 av dem kan betraktas som proffs (de har lämnat in fler än fem ansökningar tidigare).

Aktörerna återkommer ofta till Östersjöenheten med nya ansökningar (ofta uppföljning av tidigare projekt) tills de kan klara sig på finansiering från EU, nordiska eller nationella finansieringskällor. Ett exempel på en sådan aktör är Trelleborgs kommun. Kommunen började söka från Östersjöenheten 2007 och har nu ett omfattande Östersjösamarbete som den driver med annan finansiering.

En marin skördetröska för alger testkörs på stranden utanför Trelleborg.

Nedan: En rysk forskare från S:t Petersburg hjälper till att göra en inventering av Trelleborgs kustområde.

Trelleborg – från nybörjare till proffs

För fem år sedan hade Trelleborgs kommun nästan inga kontakter runt Östersjön. Början skedde med ett samarbetsprojekt med ett 40-tal parter runt Östersjön om hur man skulle framställa biogas av alger som låg på st'ränderna och ruttnade, och fortsatte sedan med andra miljöproblem. 2010 blev det klart att kommunen får leda ett treårigt EU-finansierat projekt för en renare sjöfart i Östersjön, ett s.k. flaggskepp inom Östersjöstrategin. Gemensamt med grannländerna ska man arbeta fram en standard för hur hamnarna ska hantera avfall från fartyg på ett hållbart sätt och Trelleborgs hamn ska bli pilothamn. Östersjöenheten har stöttat flera av

Trelleborg kommuns framgångsrika miljöprojekt de senaste åren. I samarbete med enheten har kommunen byggt en kunskaps- och resursbas som gett dem möjlighet att genomföra mångmiljonprojekten.

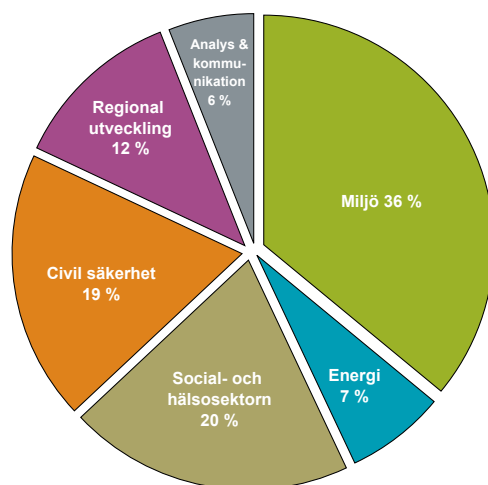

De sökande aktörerna är svenska kommuner, regioner, myndigheter, enskilda organisationer och universitet och för att få projektbidrag måste de ha minst en samarbetspart i ett av samarbetsländerna i Östersjöregionen. De aktiviteter som aktörerna söker stöd för är vanligtvis seminarier, förstudier eller hitta samarbetspartners. Ibland gäller ansökan stöd för att arbeta fram en ansökan till något av EU:s program.

En studie som Östersjöenheten lät göra i början av 2010, visar att det aktörerna uppskattar mest hos enheten är rådgivningen. Det gäller särskilt för nya aktörer men även de med lång erfarenhet av projektledning ser enhetens handläggare som viktiga och jämbördiga dialogpartner. Rådgivningen handlar främst om att få hjälp med utvecklingen av projekten och information om EU-finansiering. Ofta föreslår Östersjöenheten att fler ska delta i projekten och hjälper till med att hitta lämpliga samarbetsparter. Så gott som alla var ”mycket nöjda” eller ”nöjda” med hjälpen de hade fått för att utveckla projekten och tre av fyra var ”nöjda” eller ”mycket nöjda” med rådgivningen om EU-finansiering och stödet som ges för att skapa kontakter med utländska aktörer.

Ansökningarna under 2010 fördelade sig på följande sätt mellan olika ämnesområden:

Fördelning av utbetalade medel per ämnesområde i procent

Kommentar: Intresset från nya aktörer för samarbete på säkerhetsområdet har ökat starkt det senaste året. För att skapa synergier utvecklade Östersjöenheten under året ett nära samarbete mellan områdena **Hälsa och Säkerhet**, vilket har inneburit att flera projekt är ämnesövergripande och hanterar både säkerhets- och hälsofrågor. Ett exempel är projekten om antibiotikaresistens. Efterfrågan på stöd inom **Miljöområdet** är fortsatt stor. I flera av projekten som faller under kategorin miljö ingår även energikomponenter. Ämnesområdet **Regional utveckling** täcker insatser av allmän karaktär som syftar till att implementera EUSBSR. På **Miljöområdet** spelar Helcom en viktig roll vid genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen. I Helcom deltar samtliga EU-länder runt Östersjön samt Ryssland.

3. Projektbidragen – små och snabba

Beslut om projektbidrag tas löpande under hela året, med kortare uppehåll under sommaren. I allmänhet får sökande aktörer besked om att bidrag beviljats inom en månad från ansökningsdatum. Kort efter beslut betalas bidragen ut.

Det lägsta stöd som beviljades under 2010 var 8 870 kronor och det högsta 1,5 miljoner. Medelsumman per projekt var 216 000 kronor. Centralt i Östersjöenhetens rådgivning är att uppmuntra egenfinansiering. Erfarenheten visar att det ökar ägarskapet och hållbarheten i projekten.

Utöver de 24 mkr som Östersjöenheten utbetalade i projektbidrag under 2010 tillkom 10 mkr i egenfinansiering och 3,6 mkr från andra finansiärer (myndigheter, forskningsstiftelser etc.). Den totala summa som projekten hade tillgång till blev alltså 37,6 miljoner kronor.

4. Projektet löper – fortsatt dialog

De flesta projekt löper på ungefär ett år. Östersjöenhetens roll som dialogpartner fortsätter under hela projektets gång. Handläggarna hålls uppdaterade och besöker ibland projektet. Frågan om fortsatt finansiering efter projektets slut diskuteras löpande. Ofta uppkommer nya idéer som partnerskapet vill fortsätta med. Det kan resultera i tilläggsbeslut eller nya projekt. Östersjöenhetens handläggare fungerar som ”vägledare” som kan hjälpa till att koppla samman och utveckla idéer.

5. Avslut – uppföljning

Under 2010 avslutades Östersjöenhetens finansiering av 102 projekt. 80 av dem fortsatte samarbetet i någon form. Av dem hade 20 stycken fortsatt sin verksamhet med EU-finansiering till en sammanlagd summa på 240 miljoner kronor. På området miljö- och energi var ”utväxlingen” störst. Där avslutades 35 insatser som sammanlagt hade fått 9,5 miljoner kronor av Östersjöenheten. Fem av projekten hade fått EU-bidrag på totalt 173 miljoner kronor, en ”utväxling” på 18 gånger insatsen. Ett exempel på framgångsrik EU-finansiering från 2010 är samarbetet mellan kustkommuner:

Kustkommuner samarbetar mot övergödning

Projektet Lokala initiativ för ett renare Östersjön är ett samarbete mellan kustkommuner i flera länder. Initiativet togs av Norrtälje kommun efter ett EU-direktiv att kommunerna runt Östersjön måste reducera utsläppen av näringsämnen i havet. För att utbyta erfarenheter och samverka för att genomföra åtgärder så effektivt som möjligt påbörjades ett samarbete med kommuner i Estland och Finland och ytterligare en svensk kommun. Östersjöenheten gav 236 000 kronor i stöd för att kom-

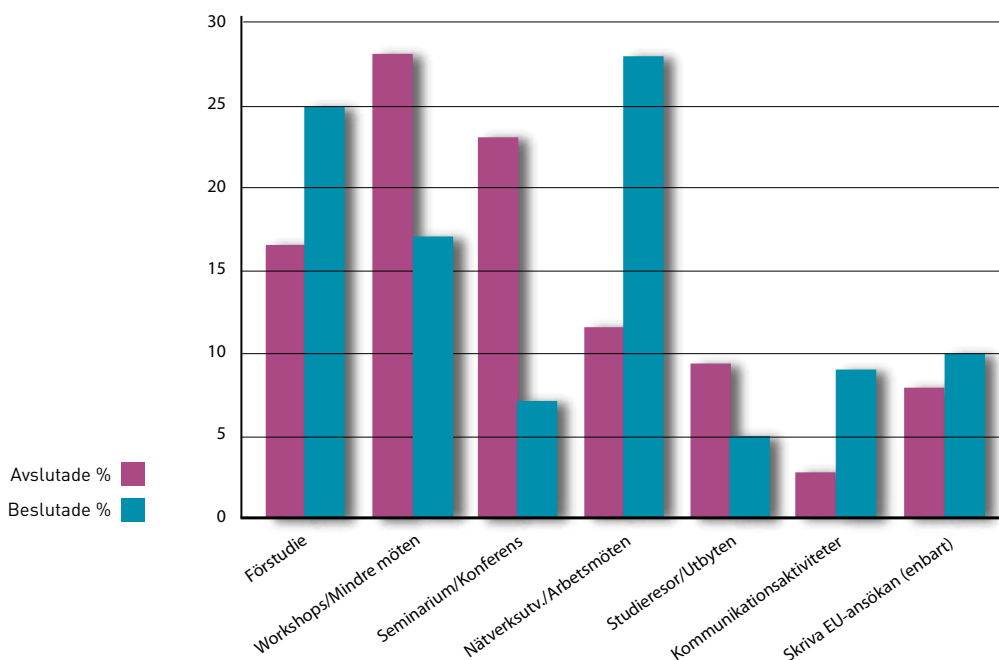
munerna skulle kunna ta fram en ansökan till EU och i slutet av 2010 beviljades projektet 730 000 euro av EU-programmet Central Baltic.

De 113 projekt som fick stöd 2010 omfattade 650 aktörer; myndigheter, organisationer etc. Medianvärdet per projekt var fyra aktörer. Det totala antalet personer som nåddes av eller deltog i aktiviteterna (möten, workshops, konferenser etc.), uppgår, enligt projektens egen rapportering, till nästan 10 000.

Många aktörer fortsätter att hålla kontakt med Östersjöenheten långt efter finansieringens slut och handläggarna har ett nätverk som de använder för att koppla ihop aktörer.

Vad projektbidragen används till

Kommentar: De mörka staplarna avser aktiviteter i projekt som avslutats 2010 medan de ljusa staplarna visar aktiviteter i projekt som beviljats projektbidrag 2010.

De insatser som avslutades 2010 har beslutats mellan 2007 och 2009. En påtaglig skillnad från tidigare är att andelen som söker för allmän mötesverksamhet har minskat medan andelen som söker och får stöd för mer resultatnriktade aktiviteter som förstudier, arbetsmöten och etablering av partnerskap för att lösa ett gemensamt problem har ökat.

Förstudier och uppbyggnad av partnerskap är en viktig del i förberedelsen för framgångsrik EU-finansierad projektverksamhet.

Egna initiativ

Med syfte att stimulera nya samarbetsprojekt i regionen deltar Östersjöenheten i ökad utsträckning själv som en aktiv partner i projekt. Ett exempel är det stora EU-finansierade Interregprojektet *Baltic Compass*, som syftar till att minska övergödningen i Östersjön genom att stödja hållbart jordbruk. Sidas Östersjöenhet är en av 22 partner i projektet och handläggaren från Östersjöenheten har som särskild uppgift att få med fler ryska aktörer i samarbetet. Hittills har deltagandet i Compass lett till fem nya satellitprojekt riktade mot Ryssland och stödda av Östersjöenheten.

Östersjöenheten driver i ökad utsträckning själv på för att stimulera samarbete inom angelägna områden. Ett exempel från 2010 gäller exploatering av arbetskraft:

Uppmärksam rapport

Institutet för säkerhets- och utvecklingspolitik (ISDP) genomförde på initiativ från Östersjöenheten en studie (Walter Kegö and Erik Leijonmarck, Slavarbete i vår tid: Utnyttjande av estnisk och lettisk arbetskraft i Sverige, December 2010.) om trafficking för arbetskraftsexploatering med exempel från Estland, Lettland och Sverige. Rapporten distribuerades till berörda parter och fick stort genomslag i media. Därefter har Östersjöenheten medverkat till att flera nya projekt mot trafficking och arbetskraftsexploatering har startats.

Ett annat exempel på egna initiativ är en studie om jämställdhet i Östersjösamarbetet som enheten har genomfört. Studien blev färdig 2010 och visade på en dominans av män på ledande befattningar i de Interreg-projekt som studerades. Östersjöenheten har producerat en handbok som komplement till studien och erbjuder experthjälp till projekten för att stimulera jämställdhetsarbetet i Östersjösamarbetet. Projektet är en del av uppdraget att stimulera och stärka det svenska deltagandet i EU:s Interregprogram.

Kommunikation

Analys och Kommunikation är ett eget programområde som delar ut bidrag till olika samarbetsprojekt i Östersjöregionen. Enheten har stöttat externa aktörer i Sverige och utomlands i att genomföra egna kommunikationsaktiviteter. Material för digitala och sociala medier, pressarbete, events, utställningar och trycksaker skräddarsys efter syfte, målgrupper och strategiska behov.

Kommunikationsarbetet prioriterar att nå ut till nya målgrupper som ännu inte deltar i samarbeten i Östersjöregionen. De 23 nya aktörer som beviljades projektbidrag av enheten 2010 är till en del resultat av det arbetet.

Att informera om EUSBSR har blivit en viktig del av enhetens kommunikationsarbete. Genom olika aktiviteter lyfter Östersjöenheten fram goda exempel på hur strategin genomförs. En plansch som illustrerar EUSBSR har spridits till flera hundra aktörer och nyckelpersoner i Östersjöregionen. Informationsspridning på viktiga arenor som konferenser och möten om

Östersjösamarbete och EUSBSR är en viktig del av kommunikationsarbetet. I en undersökning anger 40 procent av aktörerna att de fått kännedom om Östersjöenhetens tjänster på olika möten och konferenser.

Sommaren 2010 arrangerade Östersjöenheten tillsammans med övriga Sida ett ”Globalt mötestorg” under Almedalsveckan i Visby som blev en träffpunkt för aktörer och intressenter i Östersjösamarbetet. Ett annat viktigt sammanhang var det första årliga forum för EUSBSR som arrangerades i Tallinn. Östersjöenheten genomförde flera aktiviteter för att stimulera nätverksbyggande, informera om finansieringsmöjligheter och koppla ihop aktörer inom EUSBSR:s ämnesområden i en partnersöksaktivitet.

Utmaningar

Östersjöenheten har noterat en ökning av intresset för samarbete i de baltiska länderna och även i Polen märks ett ökat engagemang för regionen. Vad som framför allt intresserar är ett samarbete kring konkreta problemlösningar, inte minst inom miljö- och energiområdet. Utmaningen för Östersjöenheten blir att möta detta ökade intresse.

Även i Ryssland ökar intresset för samarbete i regionen, men bilden är mera komplicerad. EU:s strategi för Östersjön har ökat insikten om hur viktigt det är att Ryssland deltar i Östersjösamarbetet, särskilt på miljö- och energiområdet. Här har Helcom (ett samarbetsorgan för att stoppa utsläpp mellan alla Östersjöländer) en viktig roll att spela eftersom det, till skillnad från EUSBSR, omfattar Ryssland. Problemet är att miljön inte är ett givet intresse i Ryssland och att samarbete med andra länder inte är självklart. Till det kommer språksvårigheter och kulturella skillnader. En av utmaningarna är att identifiera bra ryska samarbetspartner.

Övergång från Sida till SI

En utredning beställd av regeringen 2010 rekommenderade att enheten skulle flyttas från Sida till Svenska Institutet (SI). Regeringen gav därefter SI i uppdrag att utreda en överflyttning av Östersjöenheten och en sammanslagning med de två delar av SI som arbetar med Östersjöfrågor: Visbyprogrammet och Ledarskapsprogrammet. Utredningen, där Östersjöenheten deltog, överlämnades i januari 2011 till regeringen och beslut om sammanslagning väntas i mars.

Uppdraget för Sidas Östersjöenhet är att ”utveckla Sveriges relationer med Östersjöregionen i samverkan med framför allt statliga myndigheter, kommuner, landsting och enskilda organisationer” (regeringens instruktion till Sida). I regleringsbrevet står att enheten ska arbeta med ”samarbete med Estland, Lettland, Litauen, Polen och Ryssland (i första hand S:t Petersburg samt Leningrads och Kaliningrads län)” och att medlen i första hand ska användas för ”kontakt- och informationsarbete på miljö- och energiområdet (ej investeringar), sociala området samt inom civil säkerhet och för insatser med syfte att underlätta Sveriges medverkan i genomförandet av EU:s Östersjöstrategi.” Utifrån regleringsbrevet har verksamheten utvecklats i linje med de överenskommelser som Sverige har ingått för Östersjösamarbetet.

Sidas Östersjöenhet utvecklar samarbeten i Östersjöregionen. Vi har ett särskilt uppdrag från regeringen att utifrån svenska intressen stödja aktiviteter inom områdena miljö och energi, social- och hälsofrågor samt civil säkerhet. Målet med våra projekt och aktiviteter är att underlätta genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen.

